

гом для російськомовних українців — не знати, не прагнути, не розвиватися? І ще таке: чи не є це мовне питання таким собі улюбленим інструментом у геополітичній симфонії однієї небайдужої до нас держави, а шановному Олександрові Олександровичу раптом захотілося стати виконавцем власної партії на цьому позиченому інструменті?

Не буду заглиблюватись у з'ясування природи цього патологічного бажання сподобатися — мені вистачає враження (і, я боюсь, аж ніяк не поверхового), що більша частина української політичної еліти — й «нової» у тому числі — ніяк не позбудеться вродженого відчуття васалітету щодо Росії. За що остання їй, а принагідно і всім нам, регулярно по-сеньйорськи віддячує і — можете бути певні — ще не раз віддячить (як не роздмухуванням міжрегіонального протистояння чи новою хвилею територіальних претензій, то хоча б новими мюзиклами з придуркуватими ма-

лоросами й підковами на їхніх шароварних задах).

Насправді це мовне питання є надто умовним, себто надто зумовленим. Воно спричинене частково ілюзіями, а частково махінаціями. Найкраще, що тут і зараз можна з ним зробити, — це довіритися життю. Російськомовні українці, які в листопаді-грудні прийшли на Майдан, старалися — і в них це чудово виходило! — говорити українською. Напевно, мають рацію ті, хто стверджує, що це відбувалося за — вибачте — підказкою серця. Особисто мені було однаково тепло чути як їхню новонароджену українську, так і їхню звичну російську — тому що ми були ми і ми були разом. Майдан явив собою сконцентрований образ України можливої, потенційної, майбутньої. Тієї, в якій мовне питання вирішиться не внаслідок передвиборної метушні політиків, а наче само собою — оскільки всі люди будуть віпні, розумні і толерантні.

Лариса МАСЕНКО,

завідувач кафедри української мови НаУКМА, член редколегії «Уроку Української»

лої зими, несподівано подавши до Верховної Ради законопроект про надання російській мові статусу офіційної, тобто другої державної.

Цікаво знати, якою була мотивація цього рішення і що спонукало Мороза підняти перехідний прапор захисника російської мови, який випав з рук Кучми, Медведчука і Януковича? Дивує, що їхнім фактичним союзником у ключовому для майбутнього України питанні виступив політик, який нещодавно стояв у перших рядах опозиції на трибуні Майдану Незалежності. Адже саме Майдан переконливо показав усім, як має надалі розвиватися наша країна. День у день Майдан збирав сотні тисяч, а часом мільйони різномовних людей з усіх куточків України, але всіх об'єднувала одна спільна воля і одна спільна мова. Українською звучало стихійне гасло Помаранчевої революції «Разом нас багато — нас не подолати!». Українською звертався до нас той, кого ми обрали своїм президентом і з ким виборювали своє право на вибір. Українською разом із Ющенком і його командою співали наш гімн.

Оце й була модель тієї держави, яку хочемо мати — національної держави європейського зразка. У такій державі всі національні мови рівноправні, але об'єднана державотворча роль належить одній мові, бо саме поняття «єдність» походить від слова «один». Не мо-

ДВОЯЗИКА НЕБЕЗПЕКА

жуть об'єднувати країну дві мови, два гімни, два прапори. Консолідація населення в межах держави і, до речі, не тільки унітарної, а й федеративної передбачає обов'язкову наявність спільної мови як засобу міжнаціонального спілкування.

За цим принципом відбувалося мовно-культурне будівництво абсолютної більшості сучасних європейських держав у час їхнього становлення з тією суттєвою різницею, що в минулих століттях до мов національних меншин застосовувалися жорсткі обмеження, внаслідок чого державні мови витісняли з ужитку всі інші. Демократичне мовне законодавство, що надає підтримку і мовам національних меншин, почало впроваджуватися в Європі лише з кінця XIX ст., але це зовсім не означало відмови від єдиної державної мови. У деяких країнах, наприклад у Франції, викладати мови національних меншин як факультативний предмет у школі дозволили тільки в 1951 році.

Ті поодинокі європейські і північноамериканські країни, де двомовність, як-от в Бельгії, Канаді і Фінляндії, або тримовність, як у Швейцарії, що їх українські газети, які видаються на московські гроші, постійно ставлять нам у приклад, лише унаочнюють небезпеки такої мовної політики для територіальної цілісності країни. Канаді постійно загрожує сепаратизм франкомовної провінції Квебек, де на проведення кілька років тому референдуму сепаратистам не вистачило лише одного відсотка голосів для відокремлення провінції від решти території. Не кращою є ситуація в Бельгії, яку постійно роздирає конфлікт між фламандцями, що говорять нідерландською, і франкомовними валлонами, і конфлікт між двома різномовними частинами населення робить цілком реальною

загрозу розпаду цієї країни на дві окремі держави.

До цього слід додати одне суттєве уточнення. Країнам, в яких у функції офіційних законодавчо закріплені дві або три мови, властивий чіткий розподіл на частини за національно-мовною ознакою. У Швейцарії формально затверджено тримовність у державних органах управління, але фактично цю конфедерацію розділяють на три частини мовні кордони. У межах кожного з трьох кантонів викладання, офіційне і громадське життя проводяться тільки однією мовою. У Женеві в офіційних інстанціях з вами говоримуть тільки французькою, а в Цюриху — тільки німецькою.

У Фінляндії в 1919 році, коли їй загрожувало більшовицьке вторгнення з Росії, уряд пішов на поступки шведській меншині і затвердив шведську мову, поряд з фінською, як державну. Але, окрім того, що фінська мова на той час уже домінувала у всіх сферах суспільного життя, уряд провадив, поряд з мовно-культурною, ще й спеціальну демографічну, політику, яка блокувала процеси змішування фінськомовного і шведськомовного населення. Так, коли в 40-х роках з фінських територій, які ввійшли до складу СРСР, переселялось 500 тисяч осіб, фінський уряд спеціально слідував за тим, щоб фіни селились в окремих від шведів поселеннях.

Як бачимо, у тих країнах, де дво- і тримовність затверджено на офіційному рівні, мовні бар'єри всередині країни відповідають розподілові населення за національною приналежністю. Така практика не може бути прийнятною для України, де у всіх областях, крім Криму, українці становлять більшість.

Нинішні сепаратистські настрої у наших східних об-

ластях спровоковані бездарною національною політикою 14-ти років незалежності, внаслідок якої вся мовно-культурна сфера цих регіонів лишилась підпорядкованою Росії. Мовний бар'єр з рештою областей, який Росії вдалось вибудувати всередині України, вербально окреслюється заявами регіональних лідерів щодо створення Південно-східної автономної республіки. Нині, як ми побачили під час виборчих перегонів, шовіністична імперська пропаганда довела значну частину мешканців Донецької і Луганської областей до агресивного неприйняття української мови, культури й ідентичності. У деформованій маніпулятивними антиукраїнськими технологіями свідомості українця, який говорить рідною мовою, сприймається як нацист. За цих умов налагодження заблокованого зв'язку цих областей з рештою країни потребує наполегливої й тривалої праці в освітній, культурній, науковій сферах суспільного життя.

Це завдання надзвичайно ускладниться, а можливо, й стане нездійсненним після законодавчого утвердження російської мови в статусі офіційної. В цьому разі українська влада лише легітимізує уже вибудований мовний кордон всередині країни. А якщо взяти до уваги сучасний, далекий від демократичного, політичний розвиток Росії, то загроза відокремлення цих областей від України в разі прийняття такого закону стає цілком реальною.

Лишається сподіватися, що під час розгляду законопроекту Олександра Мороза у Верховній Раді (і подібних) здоровий глузд переможе, і вищий законодавчий орган не допустить прийняття закону, який загрожуватиме мовно-культурній, а відтак і територіальній цілісності держави.

Ірина ФАРИОН,

кандидат філологічних наук, доцент

Національного університету «Львівська політехніка»

ЗАДЛЯ ЄДНОСТІ — ЄДИНА

Мова з огляду на її поліфункційність та всеохопність усіх сфер людського буття завжди була, є і буде не просто засобом, а плацдармом розгортання політичної боротьби. Історична доля України яскраво ілюструє базовий, основний

характер української мовної карти: у часи втраченої державності саме мова була її основним еквівалентом та омріяним об'єднавчим чинником. Така глобальна функція мови впливає з її духовної природи, що надає мові пріоритетного значення для розвитку суспільства, як, до прикладу, присутність душі в людині задля розвитку її тіла.

У часи бездержавності і за 13 років de-jure державності агресивний спланований російський наступ на руйнування мовного плацдарму не припинявся. Тенденція неперіоритетності українського мовного чин-

ника титульної нації зберігалася і в діях опозиційних сил президентських виборів 2004 р. (хоч це можливо збагнути, але неможливо сприйняти серцем), що повсякчас демонстрували неадекватну толерантність щодо так званих російськомовних українців (а насправді зденационалізованого українського населення) та етнічних росіян. Цей прошарок населення України має якнайширші можливості для реалізації своєї псевдоросійськості чи російськості: інформпростір, державна сфера, освіта, наука, культура тощо. Цим ми, звичайно, пишаємось як нібито демократична держава. Біда лиш у тім, що такі можливості здійснюються коштом бруталного уневаження мовного права, а отже, права Духу і Душі титульної нації, яка позбавлена задоволення своїх державницьких, інформаційних, культурних, науково-освітніх потреб українською мовою.

З огляду на тенденцію збереження національно-